

ЗАМАН

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪАБАРДИНО-БАЛКАРСКОГО РЕСПУБЛИКИ

КЪАРАУ

Федерал министр Элбрусда табиғъат къыйынкыкъ жетген тийредеге халны тинтгенди, оператив кенгеш бардырғангы

РФ-ни Шимал Кавказда ишери жаны бла министр Сергей Чепотарев КъМР-ни Башчысы Юрий Кокков бла бирге республиканы суу басхан тийрелеринде болғанды. Алада халны кёрюп, табиғъат къыйынкыкъ салған хаталарны кетериу жаны бла не мадарла этилгенди билгенден сора КъМР-ни Правительствоуну, тийши министрстволаны бла ведомстволаны башчылары бла кенгеш бардырғандыла. Анда ол этилген мадарлаға ыразы болғанан билдиргенди. Къабарты-Малкъарны омуучулары терк къармашанлары хайрындан халны къысха заманны ичиде тозетирге къолдан келгенди чертгенди.

Бусағъатда Элбрусун этеклерине элген федерал жол бла ётгенди. Курортта туристле бек кёлдоле, ала къоркъғанча кёрюмейдиле. Юрий Александрович башчылык этген оператив штабны тирлиги бла табиғъат къыйынкыкъны хаталарын азайтырға къолдан келгенди да кёрюмиз. Мындан экиюн алға РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинлик келечиси Александр Матовников бла Минги тауну тийресинде болуиму оюзген эдик.

Бусағъатда Элбрусун этеклерине элген федерал жол бла ётгенди. Курортта туристле бек кёлдоле, ала къоркъғанча кёрюмейдиле. Юрий Александрович башчылык этген оператив штабны тирлиги бла табиғъат къыйынкыкъны хаталарын азайтырға къолдан келгенди да кёрюмиз. Мындан экиюн алға РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинлик келечиси Александр Матовников бла Минги тауну тийресинде болуиму оюзген эдик.

Къудуретни мониторинги жаны бла Къабарты-Малкъар араны таматасы Евгений Богаченко, «Улгюр» «Кавказ» ОУ-ну начальнигини орунбасары Виталий Гулак, Роспотребнадзорну КъМР-де Управлениасыны башчысы Жиролан Пагов, «Газпром межрегионгаз Нальчик» ООО-ну баш директору Александр Цылухин, Шимал Кавказны ИРСК-сыны филиалыны «Каббалэнергону» директору кулпугун толтурган – баш инженер Асхад Яганов, «Ростелеком»-ПАО-ну Къабарты-Малкъарда филиалыны директору орунбасары Феликс Мацухов селешгендиле.

Ол кюн тошден сора уа министр бла КъМР-ни Башчысы бир неча социал объекти жоклағандыла, ол санда къошакъ билим берюу жаны бла регионда бек уллу учрежденияда – сабий чығармачылыкны «Кюн шахар» академиясында да – болғандыла.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоуну пресс-службасы РФ-ни Шимал Кавказны ишери жаны бла министрствосуну пресс-службасы бла бирге хазырлағанды.

Бизни корр.

Магарымайлыкъ Элбрус ток бла толусунлай жалчытылынады

Алгортраклада Бахсан суу иги да кёлорюк келгенин хатасандан Элбрус районда 54 трансформатор подстанцияла ёчулендиле эмда гыз бла Терс-Кюлда бла Четеге жашаганла (1,1 миң адам) токсыз къалгандыла.

МРСК СК компаниядан билдиргенлерича, ол кюн окуна энергетикле, мычмай жетип, мадар этип башлаған эдиле. Аланы тирк къармашларыны хайрындан

кюндё сағат онекде «Адыл-Суу – Терс-Кюл» ток уз бла «Четеге» подстанция хайрыланн башлағандыла.

Авария болған жерде таппанды ишлеге энергетикледен битеу да юч бригада къатышанды. Алада кран, экскаватор, самосвал, автовышка эмда энтта да юч машина бар эдиле.

ТЮБЕШУ

Пенсия системада тюрлениуле эм ахырында халны игилендириуге алланыпдыла

«Единая Россия» политика партия жанлыланы регион координация советини кезиюле жыйылыуунда Россиеде пенсия системада бардырылган жангычлыкъланы сылтаулары бла муратлары оюзленгендиле. Тюбешу партияны регион бёлюмиюнде бардырылғангы. Аны ишине клубу келечилери бла бирге РФ-ни Къырал Думаасыны депутаты Ирина Марьян да къатышанды.

Бу мағналы соруну сюзерден алға уа къыралда пенсия системада жангылыкъла не сылтау бла бардырылганларыны юсюнден къысха презентация этилгенди. Былайда сёз пенсияға чығарға жараған жыл санны тишируулағы 63, эр кишилге уа 65 жылға дери озууну юсюнден барды.

Координация советини башчысы, КъМР-ни Парламентини депутаты Ольга Коротких белгили этгенча, бюгонлюкде къыралда ишле жыл санда халкъ иги да азайғангы – 97 миллиондан 76 миллионга дери. Озган ёмюрюне 70-чи жылларында 3,7 урунган адамды бир пенсиячы жеткен эсе, бюгонлюкде уа бу ёлемге тюрленгенди, ишлетген адамға ауурлук улпу болғангы.

Бюгонлюкде къыралда 146, 9 миллион адам жашайды, аладан 46,5 миллиону пенсиячыладыла. Аладан а бек аздан 26,4

проценти пенсия да алып, андан ары ишлейдиле. «Солугъа чыкығандан сора жамауатын жартысы бир неча жылны энтта ишеге жюрюп турадыла – 55 жыллары толған тишируула юйде тохтап къалмайдыла. Сёз ючюн, бытыр пенсияға 1,4 миллион адам чыкығанды, аладан 0,73 миллиону андан ары урунадыла», дегенди ол.

Системада жангычылыкъла дағъында къыралда адамны жашау ёмюрю узайғангы бла

да байламды. Тиширууға 55 жылды, эр кишиге уа 60 жылды пенсияға чығарға жарағангыны юсюнден закон озган ёмюрюне 30-чу жылларында чығарылған эди, ол кезюнде уа адамны жашау ёмюрю 40-47 жыл болғангы. Бюгонлюкде уа ол 72,4 жылға жетди, мындан ары энтта севриги белгилениди

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жыйылыу

Юлгюлю юйюрлеге - сый, махтау сёзле, сауғъала

Нальчикде Къырал концерт залда байрым кюн «Юйюрно, сюймеклики эмда кертчилики» кюню къуачыны халда белгиленгенди. Не айтырғы барды, сёзсөз ол бек аруу да, жарыкъ да байрамды. Аны КъМР-ни тишируларыны союзу республиканы Уруну, эмда сөзле къоруулау, Культура министрстволары бла бирге къурағанды. Анда Къабарты-

Малкъарны къырал властыны омуучулары, КъМР-ни Парламентини депутатылары, муниципал районланы эмда шахар округланы жар-жерли администрациялары башчылары, республиканы жамауат организацияланы келечилери да къатышандыла. Концерт залға кирген жерде кёл усталаны кёрюмю къурағанды. Байрамны бардырғанла

КъМР-ни сыйлы артисткасы Фатимат Чехмахова бла «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны корреспонденти Атагаланы Азноп, келгенди къызуу алгычшап, залда кёл сабийли эмда жаш юйюрле болғанларын билдиргендиле.

Бир бирини аңгылап кёл жылланы бирге жашағанлаға эмда юйюрлени энди къурағанлаға айлангы, КъМР-ни тиширу-

ларыны союзу председатели Аулит Каскулова да селешгенди. «Бу байрам бла алгышлай, ол жаға жельуугуз ёчюмлей турсун дейме. Бюгон биз «2018 жылны юйюрю» деген Битеуросей конкурсу регион кезиюнде хорлағанланы алгышларкъыбыз. Ол, белгилисича, төрели юйюрно сакълаугъа аталды. Жылдан-жылға бу конкурсу кюч ала барарды. Быйыл Къабарты-Малкъар Республиканы жети райундан эм игиле айрылгандыла», дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Оюм

Юрий КОКОВ: Тауушлукъ оюн кёргозтгендиле, биз жашларыбыз бла ёхтемленебиз

«Бу матчдан биз барыбыз да хорлам сакълай эдик. Командабыз аламот оюн кёргозгенди, аны 2:2 эсел бла бошағанды. Пенальти о – ол аллай зотды, кимни насыбы тутса, хорлам аныкъы.

Станислав Черчесов башчылык этген тренерлени къуумун жараткандан къызуу алгышлаймык. Биз жашларыбыз бла ёхтемленебиз. Чемпионат футболну сыйлегеме аламыз.

ЧЕМПИОНАТНЫ ДНЕВНИГИ

Командабыз кючло болғанан ачыкылағанды, аны тамбласы ышаннгылыды

Дунияны футболдан чемпионатны энтта бир кезюу озган ыйыкыда бошлаганды. Анда сегиз команда жарым финалға чығар кючюн сөрмешгендиле.

«Биринчи тубешу Уругвайны бла Францияны араларында ётген эди. Бу юкюнда экинчи къыралны команда сы кючлюрек болғанлары кёрюне эди. Кёлпе чемпионла да ала болукъдыла деген оюму айтадыла. Болсада, ёрмекж... Уругвай бла сөрмешсе уа ала 2:0 эсел бла хорлағандыла.

Экинчи оюну уа бразилиячыла Бельгияны командасы бла ётдоргендиле. Төрели кючло бразилиячыла бу жол биринчи таймда эки гол жиберип, юйлерине атлангандыла. 76-чы минутта Ренато Аугусто урган голға уа экинчисини къошалмағандыла. Командасына айтхылыкъ Неймар окуна болушалағанды.

Алай бла жарым финалда тоберик биринчи дуст Франция-Бельгияды. Оюн бюгон ингирде 21 сағатда башланыркъыды.

Чемпионатны 1/4 финалында Англия Швецияны 2:0 себеп бла онглағанды. Англиялы жарым финалда Россейни командасын нёгер болур деген акыл бизни да келлендире эди. Болсада командабыз хорватла бла Сочиде «Фишт» стадионда тобешген эди. 40 жыл чакълы заманы былай жетишилми ойнамаған футболчуларыбыз ахшы умутла туудра эдиле. Тюбешуде биринчи голду да россейиле урган эдиле. 31 минутта Денис Черышев аягына тап келген толпу терк окуна хорватланы къабақ эшиклерине ашырғангы. Алай 8 минутдан

байрам къурағаны бла къалмай, бек башы, жамауатыбызны, бизни деменили къыралыбызны бириндиргенди эмда битеу дунияға да Россейни къолундан келмезлик зат болмағанан энтта да бир кере кёргозгенди», деп жазганды Къабарты-Малкъарны Башчысы Instagramда.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоуну пресс-службасы.

Эсигизде эсе, чемпионатны аллында аланы группадан чығарыкъларына биреу да ийнанмай эди. Болсада команда юч ыйыкыны ичиде бизни аламот оюнлары бла къуандырғангы. Бюгонда жаш сугболла Черышев, Глокин, Кутепов, Смолов билим даражалы оюн кёргозгендиле. Мен оюм этгенден, тыш къырал-

ладан алғаға сурам болукъла Денис Черышев а бюгонлюкде да Испанияны «Вильярреал» командасындады.

Къысхасын айтханда, командабызны тамблагыны кюч барды. Анга кылкыны кёз къарамды да ичи жаньаны кючло командаларыны группаладан окуна чығалмай калғанлары эди. Жарымфиналы экинчи тюбешуу уа тамбла Англияны бла Хорватияны араларында 21 сағатда ётерикди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Байрам

Жашауда тийишли жерле табарға болушурукъ дипломла алғангыла

Нальчикде Жашил театрда озган байрым кюн Х.М.Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университетини айырмайлы бошашан жаш адамлаға къызыл дипломла беруге жораланган къуачылы ингир быйыл онбиринчи кере бардырылғангы.

Жауун жауа, тохтай да журтағанына къарамай, Мекында олтуру, сеюгир жерде жокъ эди. Жаш адамланы жетишилмери

бла алгышларға КъМР-ни Парламентини Председатели орунбасары Жанатайланы Салим, КъМР-ни Правительствоуну Председатели орунбасары Мурат Карданов, Билим берюну качество суна мониторинг этген институту профессору Виктор Болотов, «КъМР-ни Бригден профсоюз организациллары» союзу председатели Фатимат Амшокова, жаш адамланы

ата-аналары, жууукълары, шубхлары да келген эдиле. Ингирни бардырғанла Денис Васильченко, Гульнара Жибилова, Жамал Теунова эмда Ирина Хагаева, КъМКСУ озган окуу жылда жетишилмери юсюнден ёхтемлик бла айта, ол къыралда жюз бек иги окуу ийленени саньна киргенди да чертгенди. Илмула, спортда, башха жаны бла да айырмайлы болған студентлени атлары белгилендиле. Ызы бла ала сахнаға Мурат Кардановну, Виктор Болотовну, Фатимат Амшюкованы чакъырғангыла.

Мурат Наусибевич республиканы Правительствоуну Председатели Мустукланы Алиини атында писмуону окуўганды. Анда жаш адамланы республиканы кёл предпритияларында бла организацилларында сакълағанлары эмда алган билимлерин ала жашауда хайрыларына онгла болғанларыны юсюнден да айтыла эди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Физика эм математика институту директору Борис Кунжнев, юридический факультетини бошашан къызыл дипломла тийишли болғанла: (ондан солға) Кючакъланы Илона, Кучмеланы Марат, Артур Кокков, Алина Аликова.

Премьера

Бу конюле Нальчикки Къырал концерт залында Саратовну къырал консерваториясыны симфония оркестрини концерти барганды. Анда республиканы жамауаты жаш композитор Малкъондуланы Махмудну жашы Ахматны «Минги тау» симфониясына тынгылаганды.

Авторну оюсонден: Ахмат Нальчикде тууганды. Мында Музыка школда Марина Кожеевни класуна юренгенди. Ызы бла культура-жарыкчандары колледжде окуганды. Андан ары Саратова консерваторияга кирип, анда атын айтдырганды. Ол экинчи курсда окуйт тур-

— была бизни къарындашларыбыздыла, — деп билдиргенди ол Саратовчулагга ырызлыгын эм Къыр-ни Правительствоуна Председатели Мусулманы Алийн атындан махкемени проектор Алексей Владимиров Кошелев, теория эм практика факультетни деканы Сергей Игоревич Нестеровка, музыка

Мухадин Кумахов Алексей Кошелевни саулдапачан кезиу.

«МИНГИ ТАУ» СИМФОНИЯ — ХАЛКЫБЫЗНЫ КЪУАНЧ ЖЫРЫ

Ортада — селеше турган Малкъондуланы Ахмат.

гъанлай, камерный оркестрге эм кавказ кубоугъа деп «Тилдеди халкыны тарыны» деген музыка поэмасын жазганды. «Жаш композитор бу ичин малкъарылыны бла къарындашларыны кычкычлоокерлерине атаганы келпни кууандырганды, жылхатн да этгенди. Ол чыгарманы жазарга аны устазы белгили композитор Владимир Мишле келпндирген эди. «Минги тау» симфония уа аны диплом ишди.

Къуанчы ингирни Екатерина Нестерова ачканды. Ол, келгенге бла жылы саламлашып, бек биринчи Саратовну къырал консерваториясыны тарыхындан бир къауум сёз айтканды. Ол бу шахарда Императорну орус музыка обществоуру Алексеев аты консерваторияны арден аты бла озган ёмюрю аралында (1902 ж.) ачылганын, бюгон Леонид Собинову атын жюроттенин айтты, анда оркестрине камерный, духовой, жалкы инструменти тюрпюери, бир неча хор, бир къауум ансамбль, жангы музыканы театры, студент филармония да болганын белгилегенди.

Окуу юйде, тереге отуп, жыл сайын бардырылган тобиешулен юсердинен тынгылы айтканды. Аны бла бирге Къабаты-Малкъарны бла консерваторияны байламлыклары артеден келгеннери чертеден эм сахнада кезуно республиканы культура министри Мухадин Кумаховка бергенди.

Ол, Екатерина Владимировна кезеги эсон андан ары бардыра, Къабаты-Малкъарны музыка дунясыны айнууну Саратовну консерваториясы уллу къошумчулукту этгенин белгилегенди. Анда окуп, бери къайтып, бизни кууандырып турганыны саны жюрден атылганын чертегенди. Ол Бюронде Тамиржановну, Кузубайлан Людмиланы, Надии Шабатовкуну, Наталья Гасташеваны, Мадина Мидованы, дагыда бюгон Музыка театрдн ишлеп турганын кесек жаш адамны анда юйренгеннери белгилегенди. «Бюгон леиде келгенге къонакыла деп айтыра тюрюлюду

эчки жолуккъыла чабып барганылары чалынады кулагынгына. Арта уа Минги тауну (халкыбызны деп анылагызы) кочюно, анда барганын табыгъат, адам корешени ауазы ашитиледи, жангы танг ариу атханы да билениди.

Симфонияны экинчи бөлүмү болумубузга, артегили халкы чыгармачылыгыбызга жууккъ музыка таушула аладыла тегерекки.

Ариу атхан танг... Сабанчыны, келген жазгъа, Аллах берген берекетке шукур эте, сабан агачын алып, биринчи бараза тарханы, кыюичуну къышдан салу чыккын ууак аныкты мааларын келкене баргын тау

теорияны эм композицияны кафедрасыны доценти Владимир Станиславович Мишлеге Сыйлы грамотала бергенди. Ызы бла министр жаш композиторга айлангъа: «Ахмат, культуруга бла искусствого жа жол салганында, сени жюретинде не ашы мурапта жаратылганы эсе да, ала топунал!» деп алгъаш этгенди.

Алексей Кошелев а, бери келип, сизге бу концертбитени кюрюпторге, искусствобуз бла таныш этрге он бергенге ючюн республиканы таматаларына, эчки Къыр-ни культура министри Мухадин Кумаховка ырызлыгын билдиргенди эм: «Сизни бла бизни арабызда бу къарындаш байламлык бир заманда да бошаламызны инанам. Келсинге бизге фармулу сабилерикти биз аланы сыйлы бизни атагъа юйретибиз», — дегенди. Ызы бла ол шуёкуну шагатыча турарга деп, министрге ол окуу юй ишленген суратын сауугъа бергенди.

Андан сора Екатерина Нестерова концертни программасын оюсонден бир къауум сёз айтканды. Ол Николай Чайкинни банннга бла симфония оркестрге деп жазылган концерти бла ачылганды. Оркестреде алтышдан аслам адам бар эди — скрипкада, баянда, виолончельде, алда, контрабасда, даурбасда, трубада, тубада, вольторнада... ойнагъаны. Бу музыка чыгарманы биринчи бөлүмюнде 3-чо курсу студенти Руслан Кочкин къоуба сокканды, экинчи бөлүмюнде уа — окууну быыл болганды Кирилл Катасов. Директорлууга а Виктор Нестеров этгенди.

Айжар, мамырлыкъ бла анга сугъанаклыкъ этгенге биз заманын жолдашларыдыла, кореш андан тохтамайды жер ююсде. Экинчи бөлүм да мамыр музыка бла бошанды. Алай бла автор а жер ююсде не да кезуно болганын айтды.

«Уч да кет», «Тауукъ баладыла», «Калитоска» тесеулериде ала 25 тесеу кюрюктенгиледи. Чыгармачылык къауум тереги концертин кюрюктенди. Быыл сабий ансамбль бютон жетишилди эди, нек дегенде анга «олголо» деген ат берилгенди. Аны оюсонден айта, вюрениди художестволу бөлүмюнде методисти Кузубайлан Жанна сабийлени ары тесеулерни да къаруучулагу уллу къуанчы болганын чертегенди.

Мухадин Кумахов Алексей Кошелевни саулдапачан кезиу. Жангъан кюу аладыла. Ата-бабаларыбызны жырлары тесеу тартуулары келениди. Залда сыйлы, таматала да бар эдиле. Бирле биле болуп эдиле аланы андан да, бирле уа ол кюн ашитдиле. Бир сейрим, ала, къан блага, эс блага кирип, бизни келкене болганын билдирип къоя эдиле.

Симфонияны 4-чо кесегинде Малкъонду улун бизни терен тамырлы, урунуну ариулугуну суйоген, тауларыбызча кыаты юйренген халкыбызны, ата журтубуз Минги тауну махтау жырнын жазганды. «Бу къарачый-маклар халкыны гимниди!» — деген ауазла ашитиле эдиле, оркестр тохтаганды. Залда адамла, ёрге сюелип, узакъга созулган къарсла бла билдиргенде авторга, оркестрге да ырызлыкъларын.

Ахматта жаш композитор Сахнага чыгып, иймене,

бетге жайып, алагъа ырахат къараганы билениди. Ахмат былайда биз къаллай мамыр, ариу жашаугъа деп жаратылганыбызны белгилейди, баям. Ызы бла уа ол сыйлы заттаны малтаган кючле чыгъадыла. Барды ала бла кюреш. Чыгъадыла нартла журтуулугъа, адам улуну жауларын кырутургъа...

Мени уа эсиме эски халкы жырны бу сёзери тоше эдиле: *Екюрелле Къара кыюну булары, Шуудайла чычуруланы сулары, Къан корешде сөрмешелле улалга — Аталарга махталуулугъа тууганла...*

Екюрелле Къара кыюну булары, Къан баралла чычуруланы сулары, Къан алаулакта жатадыла улалга — Аналарга бушулуулугъа тууганла...

Айжар, мамырлыкъ бла анга сугъанаклыкъ этгенге биз заманын жолдашларыдыла, кореш андан тохтамайды жер ююсде. Экинчи бөлүм да мамыр музыка бла бошанды. Алай бла автор а жер ююсде не да кезуно болганын айтды. Чыгармасыны кочюно кезегинде Ахмат халкыбызны культура казасыны теренигин билдирди. Малкъар тожда бардыла жашла бла къызла бөзөхте, эски тартууларыбыз

уула, устазларына, бери келгенге, анга бир тюрлю бир жаны бла болушханлагъа да жюрек эсон айтканды. Аны бла бирге, Интернетте, газетдеде чыккын материалды кесеринден сагындып, бу поэманы ол республикада жашаган халкыны араларын бузарга деп жазылганын эсертгенди. Не дериксе, не иги ишди да терс жанына тартырга юрештенге чыгъадыла арадан, жарсыуга.

Адам бар къадыра зарлыкъ дегендик кырумай келеди, ёмюрлөдөн ёмюрлөгө ётуп. Ариу фахмула къуана билменге бардыла. Ахмат халкыны, республикасына, устазларына келтирген махтау ол эриши заттаны ызыларн керегени жакды.

«Ветеранларындын бири, бу поэманы ашиттениде, жашны жетишилмерине къуангын: «Бу симфонияны ёмюро узакъды, ол исемден къайда кел жашарыкды?» — деп куманганды. Андан уллу багъа уа ики бераллыкды!»

Ингирни чегинде, артистени жолгъа ашыра, «Къайсыннга жоу атлам» фондуру председатели Тугуланни Хадис а Ахматны устазларына чекмиз ырызлыгын билдире, ол окъуучу консерваторияны ректору Александр Германович Заноринге таулары суратын сауугъа жибергенди.

МУСКУЛАНЫ САКИНАТ. Сураттаны ХОПЛАНЫ Марзият алганды.

Жылга, адамла, къадырла

ТУУДУКЪЛА АППАЛАРЫН БЕК СЮЕДИЛЕ, АНГА НАЗМУЛА ЖОРАЛАЙДЫЛА

Хасанияда жашагъан Холахманланы Чолурун жашы Хамит бу конюле кесини 90-жыллыгын белгилегенди. Аны алгъашлары сабийлеринден, туудукъларындан сора да, кюншула, кеп тау элден жууукъла, таншула да келгендиде. Тереде болуучусуна, таматаны къуанчында ариу сөзле айтылгандыла, сауугъа да берилгендиде. Алай бек уллу ханзатла ол туудукъларын санайды. Ала аны къуанчыдыла. Къызчыкыла бла жашчыкыла, уллу аталарына жоралап, назмула айтхандыла, аллында аяк да бюккендиде.

Мени аппама жетген бек суюм. Мен аны бек суюм. Ол кённо кёрген, сынагъан, билген адамды. Ол Ызынгында тууганды. Он сабийни гитчеси эди. Тамата къарындашлары урушка кетгендиде, аладан эхиси жарала болуп къайтханды, бир уа белгисиз тас болганды. 1942 жылда ёсомлюк, сауукълу, бекем жаш колхоз иште тохтаганды. Бираздан а жамаутаны малын сакъларга аскер къалауру этип алгъан эдиле.

Ол Хасанияны башында «Мисмор» къошда малланы корчанысы къышдан чыгарды деп турганап, 8 март жерде, дейди медицина факультетни бешинчи курсун бошай тургын туудугу Аминат. «Ол мени уллу шуёхумду. Бир зат керек болса, атама угъай, анга барам. Ол мени кимден да иги анылайды. Школдан къайтыр заманымы, къабакдан тышына чыгып, сакылап турруч эди. Ол манга бир бек хычууну керюне эди, дейди Тимур.

Ал эки жыл жюрюкли болганын башха туудукълары да сагъатла бла айтып тургъа хазырдыла. Ала алтаундыла. Хар бири окуудыла, ише да айырмалыдыла. Тимур Нальчикде 1-чи номерли орта школду бек кызылары Халимат уа туусханды, Лейла бла Фатимат КъМКУ-ну жетишилми бошолуп, бусагъатда Москвада бири Тинькофф банка, башхасы да Сбербанкда ишлеп турдыла, Фаризат КъМКУ-ну юридический факультетин бошай бошайганды. Хасан а 4-чо классга барлыкды. Аланы окуудыла, ише жетишилмерине ехтелмене жашайды Хамит, аны юй бичеси Жетеланы Уэвирни къызы Мариам да.

«Сабийле ариу къыйлыкълар болуп эсенге, жашауды жерлерин табалган эселе, ол кемпирни ахшылыгынданды.

Ол, чынты таулу тиширууча, къаллай къыйынлыкъларга да къыйлакы болуп, къолларын бошламай, сабийлени алгъы юсюне салганды», дейди Хамит, жашуу нёгерине уллу курмет бла къарат.

Жашауда ар киши кел затла тюрюди. Синаудан намысы бла къауулугъа да чыдамлыгыла, адамлыгыла да хар кимни жетип къаладыла. Къыйынлыкны кёторе билуу да — акыллыкдыла. Хамитни бла Мариамны тамата жашары Алим ажмылы ёлгенден сора бу толук ююрюно жарык чырагы ёмюрге ёчлогенге болганды эди. Алай сауга жашарга, сабийле, туудукълар ёсдорюрге керек болганын аны тамата да унутмагъанды.

«Жашларын, къызларын да юйдегили этгендиде. Ала да бюгонюнде толук ююрюно болуп жашайдыла. «Къызлары Фатимат токен 7-тауды, жашлары Залим «Горзеленхоз» муниципал предриятины директору орунбасарыды. Дагыда бек кызылары Халимат уа, юй биче болуп, терт сабий бердоргенди. Келлинери — Габдуланы Лейла — республиканы клиника больницяда анестезиолог-реаниматолог. Ахши ишегени ючюн КъМР-ни Сауукъ сакълау министрствосуну кеп грамоталарына тийишли болганды. Киеулерни Габдуланы Алик предриимательлик бла юрешеди. Хамит а аланы араларында патча кибикди. Ол арт бир неча жылы ичинде таяккъа таныш айлана эсе да, тирлигин тас этмегенди. Орамда ёсөп келген ёлгоде да акъыл сёзю бла себеллик этеди.

Кённо кёрген аппа озган жылында да терт-кёрк эсгерди. Ол Орта Азиядан къайтхандан сора Нальчикде кондитер фабрикада кеп жыл болуп эсенге, жашауды Артада къадырлашандан тургын Идрис Магаданнга ал-

шатылыккъ этедиле. Уллу Ата журтурунну кезуноде тахтада жигер уруннганы ючюн берилген майдалны ала басынган да багалы кёредди. «Бизни заманыбызда адамла бир бирлерин бек суйегендиде, жуукъ жетмегенге окуна. Тауула туугъан жерлерине къайтханырында, кесерине юйле ишлей эдиле. Эплиле уа, жуукъда, тенгиде деп къарамай, сормай, изеуге чыгып кыла эдиле. Бусагъатта уа ала тюрюлюд. Жуукъландан келери бир билерин танымайдыла. Жаш тёрлю уа телефонла къаппалны турады. Бир бирге баргъан, жоулагъан жоу», — деп жарсыды огурулу къарт.

Ол бусагъатда тукумга таматалыкъ этеди. Айтан сёзю оюмлууду, анга къулакъ саладыла. «Юйде да акъсакыл бош турмайды, дегенде бахчагъа чыгып, ханс артыда, кеси эрте салган алма терек топлени да сугъарады. Сабийлери анга: «Этилей къалган жумушун бизге айт», — деп, тырман да этедиле. Уа а аны къолу тиймесе, иш тынгылы болмазлыккъ сунады.

Холахман уллу «Заман» газетни окъурга да бек суюди. Ол анга тамакыны бир заманда да къалайды. Ол жумушун жашына, къызына окуна ышанмайды», почтачы къызга этгендиде. «Сабийле унутуп да къорлап, ола тынгылы тамамларыкъды», — дейди. Айтанбызча, огурул аппагъа бу конюле кел алгъышла этилгендиде. Биз да алагъа къошулуп, анга сауукъ, узакъ ёмюр тежейбиз.

ХОПЛАНЫ Марзият. Суратны автор алганды.

Мастер-класс

Къаймак болуштуруу тюрюлюду. Биринчи себеп болууну оюсонден жети таурух

Москваны сауукъ сакълау департаментини женил медицина болушукъ эмда оуур къыйынлыкла медицинаны баш специалистини орунбасары Алексей Безмянный бек белгили таурухланы керти болмагъанларын ачыклайды.

1 Бек кючлю кюйдюрюкюде, ол санда кюнде, терини юсюне къалын къаймак негда жуу жакъсыз тамамды

Алексей Безмянный: Ол алай тюрюлюд. Заран тошген жерлеге къаймак негда жуу жагъуу жагъа инфекция киийирге болуукъду. Быллай кезиледе тюзю — суукъ салыу эмда травмунукта негда больницага баруу.

2 Бийик температурада жууругъанга чегерлеге эмда бек терлерге керекди.

Алексей Безмянный: Энтда да керти тюрюлюд. Уруу исликде жууругъанга чегерленген, ол бютонада ёрге кетюрлюкюд. Аны себепли суутурга са кюнчю амалларын хайырландыра игиди. Сёз ючюн, салкын суу бла мылы этилген жан жауукъ бла сортууле.

3 Къан агъыуда ит тил чыпырак аламат болушды.

Алексей Безмянный: Таурух. Быллай кезиледе да биге бармак жайлауды аны бла кесилген жерни негда жараны къысыгъыз. Бир неча минутдан къан тохардыкы. Баш болуу — кюллерыбызны жууруга унутмагъыз.

4 Бурундан къан келгенде бетигизни кетюрюрге керекди, башны артына атып

Алексей Безмянный: Кертисин айтсакъ, буруннга бир суукъ зат къысырга эмда бурун тиклеге водородну перекиси бла жибитилген тампоналаны салырга тийишлиди. Къан келтир тохтама, бизге больницага чыгыш.

5 Къан кючлю тюрюленде терх окуна жуу къысыгъа керекди, къалай этилгенге да къарамай

Алексей Безмянный: Ол а бек къоркуулу жангылыды. Жгутну салуу тамырланы эмда

нерваланы травма бузукъларга келтиредди. Ахырында тиканылы ишениасы, аны кюр, гангрена окуна чыгарып болуукъду.

Медикле жгутну, бир да болмаса, къан уллу тамырдан келсе къысырдыла. Башха кезиледе басхан байлам саладыла негда бармак бла тындыла кыан агъыуу.

Биз келгенде байлау бек жибесе, аны олсагат кетериге керекди

Алексей Безмянный: Угъай. Бу болумда байлау эскини башына салында.

7 Жолда авария болгъан заманда ачыгъанланы къоркъуусуз жерге кечюрюрге керекди

Алексей Безмянный: Бек алгъа кесилгени къоркъусузлугу тугъууна кыайгъыны керюрге тийишлиди. ДТП болгъан жерни бегитирге, авария белгени салырга, жанган затта сизни жашауугъа хата келтирмезлигине тошоуну. Ачыгъанын, бир да болмаса, бюоннга бла башха бек сакъ болуу керююрге. Не ючюн? Аны аркъа сюегине заран салынгъа болуукъду. Алай бузукъларда аз къыйладу окуна сакъталыкъга негда ёлмоге келтирирге къоркъуу барды.

КОНЦЕРТ

Аламатлыкыга, керти шуёхлукыга итиндире

Бу конюле Нальчикде Музыка театрдн Сабийлени эм жаш тёрлю чыгармачылык къаласыны «Арабек» коллопо чыгармачылык къауум тереги концертин кюрюктенди. Быыл сабий ансамбль бютон жетишилди эди, нек дегенде анга «олголо» деген ат берилгенди. Аны оюсонден айта, вюрениди художестволу бөлүмюнде методисти Кузубайлан Жанна сабийлени ары тесеулерни да къаруучулагу уллу къуанчы болганын чертегенди.

Жыл санларына кёре, сабийле юч къауумга юйешениде. Отчёрт концерттеринде ала 25 тесеу кюрюктенгиледи. Чыгармачылык къауум тереги концертин кюрюктенди. Быыл сабий ансамбль бютон жетишилди эди, нек дегенде анга «олголо» деген ат берилгенди. Аны оюсонден айта, вюрениди художестволу бөлүмюнде методисти Кузубайлан Жанна сабийлени ары тесеулерни да къаруучулагу уллу къуанчы болганын чертегенди.

«Уч да кет», «Тауукъ баладыла», «Калитоска» тесеулериде ала 25 тесеу кюрюктенгиледи. Чыгармачылык къауум тереги концертин кюрюктенди. Быыл сабий ансамбль бютон жетишилди эди, нек дегенде анга «олголо» деген ат берилгенди. Аны оюсонден айта, вюрениди художестволу бөлүмюнде методисти Кузубайлан Жанна сабийлени ары тесеулерни да къаруучулагу уллу къуанчы болганын чертегенди.

болмагъан ариу умутладан толгъан сабийликни эсгеруе хар инсанды да жюренин къозгъайды. Бу тесеулерни бла ала абаданланы хар такыжыкыга да, сабийле, кууанчыкыга, шуёхлукыга, ачыкълыкыга юйреге эдиле.

Харин жырга кёре «Чисто вода» деген тесеу да эчки шыр эди, ариу аяк жыркъыла кызыла саханы сюйюмлюкюден, норден толтургъан эдиле. Бу эм башхо номерлеге къаруучула, келге созулган къызыу къарсла бла тюрюенди. «Арабекке» сегиз жыл болады, ол энта кеп заманы ёсө келген тёрлюкни маданиятха сойимлекли кертти шуёхлукыга юйретириги жакды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зулфия. Сурат авторнуду.

Аланы устазлары Лилия Доросерова артеден ингирде дери къарууну амай ишлейди, битчеле да анда айтханды едиле, дерлерине ашыгъадыла. Чыгармачылык къауум тереги концертин кюрюктенди.

